

Sygn. akt VII U 1711/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2016 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Agnieszka Stachurska

Protokolant: protokolant sądowy Urszula Kalinowska

po rozpoznaniu w dniu 3 marca 2016 r. w Warszawie

sprawy A. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o podstawę wymiaru składek

z udziałem M. M.

na skutek odwołania A. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

z dnia 29 września 2015 r. znak: UBS/(...)/2015

1. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyjmuje, że miesięczna podstawa wymiaru składek dla A. M. zgłoszonej do ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy z M. M. prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą wynosi za luty 2015 roku kwotę 2.375,40 złotych (dwa tysiące trzysta siedemdziesiąt pięć złotych czterdzieści groszy), a za okres od dnia 1 marca 2015 roku kwotę 9.897,50 złotych (dziewięć tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt siedem złotych pięćdziesiąt groszy),

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz A. M. kwotę 180,00 złotych (sto osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

UZASADNIENIE

A. M. w dniu 27 października 2015r. złożyła do Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W., odwołanie od decyzji z dnia 29 września 2015r., nr UBS/(...)/2015, ustalającej podstawę wymiaru składek dla A. M. zgłoszonej do ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy z M. M. - osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, od dnia 1 lutego 2015r. na kwotę stanowiącą 60% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na dany rok kalendarzowy.

Zaskarżonej decyzji odwołująca zarzuciła naruszenie:

1. art. 18 ust. 8 w związku z art. 20 ust. 3 i ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z Komunikatem Prezesa ZUS w związku z art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, że organ rentowy jest

uprawniony do kwestionowania zadeklarowanej przez stronę kwoty podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, pomimo tego, że kwota ta mieści się w granicach określonych w/w ustawą;

2. art. 58 § 2 k.c. poprzez jego zastosowanie w sprawie;
3. art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego poprzez jego zastosowanie w sprawie;
4. art. 81 w związku z art. 10 § 1 k.p.a. poprzez wydanie decyzji pomimo braku upływu terminu na wypowiedzenie się w sprawie zebranego materiału dowodowego przez stronę;
5. art. 80 oraz art. 77 § 1 w związku z art. 7 k.p.a. poprzez dowolną ocenę dowodów i uznanie, że:
 - strona zgłosiła roszczenie o zasiłek za okres od 6 września 2015r. do 6 czerwca 2015r.;
 - współpraca strony nie miała wpływu na zwiększenie dochodów z działalności gospodarczej prowadzonej przez M. M.;
 - strona została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych wyłącznie w celu uzyskania zasiłku macierzyńskiego;
 - strona przyczyniła się do zaspokajania potrzeb rodziny w stopniu niższym niż jej mąż M. M..

Wskazując na powołane zarzuty strona odwołująca wniosła na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz umorzenie postępowania oraz o zasądzenie od organu rentowego zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu odwołania zostało wskazane, że istotą sporu w sprawie jest ustalenie, czy Zakład Ubezpieczeń Społecznych – zgodnie z tym co twierdzi w zaskarżonej decyzji – jest uprawniony do kwestionowania kwoty podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zadeklarowanej przez osobę współpracującą z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, jeśli kwota ta mieści się w granicach określonych ustawą – pomimo tego, że brak takiego uprawnienia został przesądzony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010r. (II UZP 1/10). Zdaniem strony odwołującej, takie uprawnienie organu rentowego nie istnieje w świetle przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Osoby współpracujące z osobą prowadzącą działalność gospodarczą mogą zadeklarować podstawę wymiaru składek w sposób swobodny, a jedynym ograniczeniem w ich określeniu są kwoty wskazane w art. 18 ust. 8 oraz w art. 20 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W konsekwencji kwota 9.897,50 zł zadeklarowana przez odwołującą jako podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe została ustalona w w/w granicach i jako taka nie może być kwestionowana przez Zakład. Podstawą takiego kwestionowania nie może być art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wyrażający zasadę równego traktowania ubezpieczonych.

Dodatkowo, zdaniem strony odwołującej, sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych uznawane są w orzecznictwie jednolicie za sprawy cywilne w znaczeniu jedynie formalnym, a nie materialnym. To oznacza, że przepisy prawa cywilnego mogą być wprost stosowane w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyłącznie w wypadku wyraźnego odesłania do nich przez normę prawa ubezpieczeń społecznych, co potwierdza przywołane w odwołaniu orzecznictwo. W związku z powyższym brak było podstaw do zastosowania w rozpatrywanej sprawie - tak jak uczynił to organ rentowy – art. 58 § 2 k.c. oraz art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Odwołująca – niezależnie od twierdzenia, że organ rentowy nie miał możliwości kwestionowania podstawy wymiaru składek – powołała się na błędy i uchybienia przepisom k.p.a. Wskazała, że roszczenie o zasiłek macierzyński zgłosiła za okres od 9 czerwca 2015r. do 6 czerwca 2016r., a więc za inny okres niż ten, który oznaczył Zakład. Ponadto, w ramach współpracy z M. M. odwołująca zajmowała się wykonywaniem stron internetowych, przygotowywała szablony graficzny dla jednego z projektów, zajmowała się poszukiwaniem nowych zleceń na forach internetowych, prowadziła firmową księgowość oraz zajmowała się bezpośrednim kontaktem z klientem. Wykonywanie wymienionych czynności przynosiło wymierne korzyści M. M. poprzez dostarczanie mu konkretnych produktów oraz usług, które w przypadku braku ich wykonania przez odwołującą, musiałyby być wykonane przez M. M. bądź nabyte od podmiotów trzecich, co

z kolei wiązałyby się z poniesieniem dodatkowych kosztów lub ograniczeniem przychodów ze względu na konieczność ograniczenia usług świadczonych przez M. M.. Ponadto, niezgodne z doświadczeniem życiowym i zasadami logiki było również stwierdzenie organu rentowego, że odwołująca została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych wyłącznie w celu uzyskania zasiłku macierzyńskiego. Jak bowiem wynika z wyjaśnień odwołującej, które nie były kwestionowane przez organ rentowy, zadania wykonywane przez odwołującą wynikały bezpośrednio z wykształcenia odwołującej i pozwoliły na zdobycie dodatkowego wykształcenia zawodowego w wyuczonym zawodzie. Co więcej, działalność M. M. – tak jak każda działalność profesjonalna – była nakierowana na uzyskanie dodatkowych dochodów na rzecz gospodarstwa domowego. W konsekwencji brak jest możliwości uznania, że chodziło wyłącznie o uzyskanie zasiłku macierzyńskiego. Jeśli chodzi zaś o okoliczności dotyczące zaspokajania przez małżonków potrzeb rodziny, to organ rentowy oparł się wyłącznie na dowodach dotyczących prowadzonej działalności gospodarczej. Tymczasem ustalenia powinny obejmować także inne okoliczności, takie jak prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego i pracę w tym gospodarstwie, donoszenie ciąży, urodzenie i wychowanie dzieci, które to okoliczności powinny być ustalone z uwzględnieniem sił i zdolności oraz możliwości zarobkowych każdego z małżonków (odwołanie z dnia 26 października 2015r., k. 2 – 11 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniósł o oddalenie odwołania na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wskazał, że A. M. od dnia 1 lutego 2015r. została zgłoszona do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych oraz od dnia 1 marca 2015r. do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą. Podstawa wymiaru składek wyniosła odpowiednio: za luty 2015r. – 2.375,40 zł, za marzec, kwiecień, maj – 9.897,50 zł, a za czerwiec 2015r. – 633,44 zł. W trakcie współpracy z M. M. odwołująca zajmowała się wykonywaniem stron internetowych, przygotowywała szablony graficzne dla jednego z projektów, poszukiwała nowych zleceń na forach internetowych, prowadziła firmową księgowość oraz zajmowała się bezpośrednim kontaktem z klientem. W dniu (...) urodziła dziecko i wystąpiła o zasiłek macierzyński. Z kolei M. M. prowadzi działalność gospodarczą od dnia 11 kwietnia 2014r. i zajmuje się produkcją oprogramowania na zamówienie, w tym stron internetowych, systemów rozproszonych, aplikacji mobilnych, a także konserwacją oprogramowania i wsparciem technicznym. Został zgłoszony od w/w daty do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, a podstawa wymiaru składek za okres od stycznia do sierpnia 2015r. wynosiła 525,00 zł, a zatem była najniższa. Natomiast odwołująca z tytułu współpracy z M. M. w lutym 2015r. zgłosiła podstawę wymiaru składek w wysokości 2.375,40 zł, a od 1 marca 2015r. zadeklarowała maksymalną kwotę podstawy wymiaru składek, czyli 9.897,50 zł.

Z powyższego wynika, że podstawa wymiaru składek A. M. jest najwyższa, a M. M. najniższa. Powyższe, w ocenie organu rentowego, miało na celu uzyskanie bardzo wysokiego zasiłku macierzyńskiego.

Dodatkowo organ rentowy powołał się na przepis art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który wskazuje na zasadę równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na rasę, płeć, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny i wskazał, że nie kwestionuje faktu współpracy A. M. przy prowadzeniu działalności gospodarczej, a jedynie nieproporcjonalnie wysoką podstawę wymiaru składek w stosunku do osoby prowadzącej działalność gospodarczą. Można uznać to za naruszenie zasady równego traktowania wszystkich ubezpieczonych oraz jako osiągnięcie korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych jego uczestników. Ponadto, wedle stanowiska organu rentowego, w myśl art. 58 § 2 k.c. nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (odpowiedź na odwołanie z dnia 24 listopada 2015r., k. 12 a.s.).

Zainteresowany M. M. na rozprawie w dniu 3 marca 2016r. przyłączył się do stanowiska odwołującej A. M. (protokół rozprawy z dnia 3 marca 2016r., płyta CD).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. M. od dnia 11 kwietnia 2014 roku prowadzi związaną z oprogramowaniem pozarolniczą działalność gospodarczą pod nazwą (...) w W., opodatkowaną na zasadach ogólnych (wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, a.r.). Oferuje produkcję oprogramowania na zamówienie, w tym stron internetowych, systemów rozproszonych oraz aplikacji mobilnych, a także konserwację oprogramowania i wsparcie techniczne. Ofertę kieruje głównie do firm działających na obszarze Polski (wyjaśnienia M. M. z dnia 10 sierpnia 2015r., a.r.).

Zainteresowany jest podatnikiem podatku VAT, nie posiada zaległości podatkowych. Za grudzień 2014r. dokonał terminowej wpłaty zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych w kwocie 2.069,00 zł. Przychód uzyskany z działalności gospodarczej za rok 2014 wyniósł 54.930,30 zł, zaś dochód – 26.164,48 zł (informacja Naczelnika Urzędu Skarbowego W. P. z dnia 7 września 2015r., a.r.; PIT-36 za 2014r., a.r.; PIT/B za 2014r., a.r.; deklaracje dla podatku od towarów i usług, a.r.; PIT-y -5k, a.r.; podatkowa księga przychodów i rozchodów, a.r.).

M. M. od dnia 11 kwietnia 2014r. dokonał zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Zadeklarowana przez niego podstawa wymiaru składek wynosiła: za kwiecień 2014r. – 336,00 zł, za okres od maja do grudnia 2014r. – 504,00 zł i za okres od stycznia do sierpnia 2015r. – 525,00 zł (okoliczność bezsporna).

M. M. łączy ramowa umowa o współpracy z K. S. prowadzącym działalność gospodarczą pod nazwą (...) w W., w ramach której zainteresowany realizuje usługi, za które wystawia faktury VAT (wyjaśnienia K. S., a.r.; faktury VAT wystawiane dla nabywcy K. S., a.r.).

A. M. w roku 2013 ukończyła stacjonarne studia inżynierskie na Politechnice (...) Wydział Mechatroniki i uzyskała tytuł zawodowy inżyniera (kopia dyplomu, a.r., suplement do dyplomu, a.r.). W dniu 3 lutego 2015r. złożyła egzamin dyplomowy magisterski i uzyskała tytuł zawodowy magister inżynier (kopia indeksu, a.r.). Dodatkowo w Akademii (...) ukończyła szkolenie w zakresie programowania (...) / (...) (kopia dyplomu, a.r.).

Od dnia 1 lutego 2015r. A. M. rozpoczęła współpracę z M. M. przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej pod nazwą (...) i została zgłoszona do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, zaś od dnia 1 marca 2015r. – także do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego. Zadeklarowana za odwołującą podstawa wymiaru składek wynosiła: za luty 2015r. – 2.375,40 zł, a od marca 2015r. – 9.897,50 zł (okoliczności bezsporne).

Odwołująca zajmowała się wyszukiwaniem nowych zleceń na różnych forach internetowych, prowadzeniem księgowości, a także kontaktem z klientami, w tym drogą mailową (korespondencja mailowa z M. P., a.r.; korespondencja mailowa z M. R., a.r.; korespondencja mailowa z E. M., a.r.). Odwołująca na podstawie umowy nr (...) z dnia 13 lutego 2015r., zawartej z Biurem (...), kontaktowała się z M. R. – wyznaczoną do kontaktów – oraz przygotowała projekt strony internetowej (umowa nr (...) z dnia 13 lutego 2015r., a.r., protokół wykonania usługi z dnia 13 lutego 2015r., a.r.; wyjaśnienia pisemne D. R., a.r.). Za w/w usługę została wystawiona w dniu 23 lutego 2015r. faktura VAT na kwotę 500,00 zł brutto (faktura VAT z dnia 23 lutego 2015r., a.r.).

Dodatkowo A. M. pracowała przy przygotowaniu strony internetowej dla M. P. prowadzącej M-Diet Gabinet Dietetyczny. M. P. w dniu 12 stycznia 2015r. zawarła z M. M. umowę nr (...) i za wykonanie usług zostały wystawione dwie faktury VAT – z dnia 5 lutego 2015r. na kwotę 100,00 zł brutto i z dnia 23 lutego 2015r. na kwotę 400,00 zł brutto (pisemne wyjaśnienia M. P. z dnia 26 sierpnia 2015r., a.r.; faktura VAT z dnia 5 lutego 2015r., a.r.; faktura VAT z dnia 23 lutego 2015r., a.r.). Odwołująca przygotowywała także stronę internetową dla (...) (wyjaśnienia M. M. z dnia 10 sierpnia 2015r., a.r., print – screeny ze stron internetowych, a.r.).

W dniu 9 czerwca 2015r. A. M. urodziła dziecko i wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o wypłatę zasiłku macierzyńskiego (okoliczność bezsporna).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. w dniu 3 sierpnia 2015r. zawiadomił M. M. i A. M. o wszczęciu postępowania administracyjnego w sprawie ustalenia obowiązku podlegania ubezpieczeniom przez odwołującą z

tytułu współpracy z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą i wezwał do udzielenia informacji (zawiadomienie o wszczęciu postępowania z dnia 3 sierpnia 2015r., a.r.).

M. M. w dniu 10 sierpnia 2015r. złożył pisemne wyjaśnienia, do których dołączył dokumenty potwierdzające prowadzoną działalność gospodarczą oraz pracę wykonywaną przez A. M. (odpowiedź na wezwanie z dnia 10 sierpnia 2015r. z załącznikami, a.r.).

Organ rentowy w dniu 18 września 2015r. sporządził zawiadomienie o zakończeniu postępowania, które skierował do A. M. i M. M. (zawiadomienie o zakończeniu postępowania z dnia 18 września 2015r., a.r.). Następnie w dniu 29 września 2015r. została wydana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzja nr (...), w której ustalono, że podstawa wymiaru składek dla A. M. zgłoszonej do ubezpieczeń z tytułu współpracy z M. M. w okresie od dnia 1 lutego 2015r. wynosi 60% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na dany rok kalendarzowy (decyzja ZUS z dnia 29 września 2015r., a.r.).

A. M. odwołała się od powyższej decyzji ((odwołanie z dnia 26 października 2015r., k. 2 – 11 a.s.).

Powyższy stan faktyczny w sprawie nie był sporny między stronami. Sąd Okręgowy ustalił go na podstawie powołanych dowodów z dokumentów, które zostały ocenione jako wiarygodne, gdyż korespondowały ze sobą i tworzyły spójny stan faktyczny. Co istotne, strony, w tym organ rentowy, nie kwestionowały ich autentyczności i zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy, a zatem okoliczności wynikające z tych dokumentów, które nie były przedmiotem sporu między stronami, należało ocenić jako zasługujące na wiarę i uwzględnić je przy dokonywaniu ustaleń faktycznych.

Sąd oddalił wniosek organu rentowego zgłoszony w piśmie procesowym z dnia 19 lutego 2016r. o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu rachunkowości na okoliczność ustalenia, czy sytuacja finansowa M. M. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą (...), pozwalała na zgłoszenie A. M. do ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy, z zadeklarowaną podstawą wymiaru składek (k. 34 a.s.). Zdaniem Sądu, okoliczność, której dotyczył zgłoszony wniosek, nie była okolicznością istotną w sprawie z przyczyn wyjaśnionych w dalszej części. Z tego względu przeprowadzenie dowodu, o który wnioskował Zakład, jedynie spowodowałoby zwłokę w postępowaniu.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie A. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 29 września 2015r., nr UBS/(...)/2015, zasługiwało na uwzględnienie.

Art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2015r., poz. 121 – tekst jednolity) stanowi, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi. W myśl art. 13 pkt 5 w/w ustawy powyższy obowiązek w stosunku do osób współpracujących powstaje od dnia rozpoczęcia współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności lub wykonywaniu umowy agencyjnej albo umowy zlecenia do dnia zakończenia tej współpracy. Z kolei art. 8 ust. 11 tej ustawy za osobę współpracującą z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność uznaje małżonka, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione, rodziców, macochę, ojczyrna oraz osoby przysposabiające, jeżeli pozostają z nimi we wspólnym gospodarstwie domowym i współpracują przy prowadzeniu tej działalności. Jeżeli zaś kryteria określone dla osób współpracujących spełnia pracownik, to dla celów ubezpieczeń społecznych jest traktowany jak osoba współpracująca (art. 8 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie zawiera legalnej definicji "współpracy przy prowadzeniu działalności", z czego jednak nie można wyprowadzać wniosku, że w każdej sytuacji wykonywania określonego zadania (pracy) przez małżonka osoby prowadzącej działalność gospodarczą, na rzecz małżonka - przedsiębiorcy, dla celów prowadzonej przez niego działalności, praca ta dla celów ubezpieczeń społecznych musi być kwalifikowana jako współpraca przy prowadzeniu tej działalności. Okazjonalna pomoc, jaką świadczy osobie prowadzącej działalność gospodarczą w tej

działalności jego małżonek, prowadzący z nim wspólne gospodarstwo domowe, stanowi konsekwencję obowiązku małżonków do wzajemnej pomocy oraz współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli (art. 23 i 27 k.r.o.). Z powołanych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie można wysnuwać obowiązku świadczenia pracy w zakładzie współmałżonka, jednak w sytuacjach, w których z określonych powodów prowadzący działalność gospodarczą małżonek nie może wykonać czy wykonywać określonej czynności, brak jest przeszkód, a nawet istnieje powinność drugiego małżonka udzielenia pomocy i wykonania nieodpłatnie pracy za małżonka, który tej pracy wykonać nie może. Również pomoc świadczona przez małżonka regularnie na rzecz drugiego małżonka w prowadzonej przez niego działalności gospodarczej nie może budzić wątpliwości, choćby z tego względu, że zgodnie z art. 36 § 1 k.r.o. oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym, a stosownie do § 2 tego artykułu zgoda drugiego małżonka potrzebna jest wyłącznie przy dokonywaniu czynności przekraczających czynności zwykłego zarządu. Brak jest więc uzasadnienia dla ograniczania możliwości korzystania przez osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą (najczęściej jest to działalność prowadzona w niewielkim rozmiarze w umownych ramach przedsiębiorstwa rodzinnego) z pomocy małżonka w tej działalności, jeżeli taka jest zgodna wola małżonków w tym przedmiocie i jeżeli ze względu na rozmiary prowadzonej działalności jest niecelowe i nieracjonalne zatrudnianie pracownika. Zaznaczenia wymaga, że pomoc małżonka może mieć charakter awaryjny, incydentalny, kiedy wyręczając małżonka, przedsiębiorcę działa niejako "w zastępstwie" tego przedsiębiorcy, ale może polegać również na innego rodzaju aktywności na rzecz prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa.

Biorąc pod uwagę, że ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych, realizując podstawowe zasady ubezpieczeń społecznych, tj. powszechności i równości, chroni swym zakresem wszystkie osoby żyjące z własnej pracy, wiążąc przy tym przymus ubezpieczenia nie tylko z działalnością zapewniającą środki utrzymania, ale również z faktem posiadania jakiś stałych źródeł dochodu (np. stypendia, zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki z ubezpieczenia społecznego), uznać można, że współpracą przy prowadzeniu działalności gospodarczej powodującą powstanie obowiązku ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, jest także współdziałanie małżonka przedsiębiorcy, które generuje stałe, dodatkowe dochody z tej działalności. Inaczej rzecz ujmując, współpracą jest stała pomoc przy prowadzeniu działalności, bez której stanowiące majątek wspólny małżonków dochody z tej działalności nie osiągałyby takiego pułapu, jaki zapewnia ich współdziałanie przy tym przedsięwzięciu.

Z powyższego wyraźnie wynika, iż ocena, czy w konkretnej sytuacji pomoc świadczona przez małżonka może być uznawana za współpracę w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy systemowej, stanowiącą w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy podstawę do objęcia tej osoby obowiązkowymi ubezpieczeniami: emerytalnym i rentowymi, wymaga uprzednich ustaleń faktycznych co do charakteru i rodzaju tych czynności.

W rozpatrywanej sprawie Sąd nie miał obowiązku, a nawet możliwości dokonywania ustaleń, o jakich mowa wyżej, ponieważ współpraca odwołującej z prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą M. M. nie była kwestionowana. Organ rentowy uznał, że współpraca A. M. przy prowadzeniu działalności gospodarczej nosi wszystkie te cechy, które są istotne dla objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi, czyli nie ma tylko charakteru okazjonalnego czy też wiążącego się z wynikającym z kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, obowiązkiem pomocy drugiemu małżonkowi, lecz faktycznie generuje stałe, dodatkowe dochody z działalności. Sąd, dla którego zakres i przedmiot rozpoznania oraz orzekania wyznacza zaskarżona decyzja, nie miał zatem możliwości kwestionowania powyższego. Obowiązkiem Sądu było rozstrzygnięcie jedynie tej kwestii, o której wprost stanowi zaskarżona decyzja, a więc tego, czy podstawa wymiaru składek za A. M., ustalona przez organ rentowy jest prawidłowa.

Strona odwołująca w obszernie uzasadnionym odwołaniu dowodziła, że po stronie organu rentowego w ogóle nie występuje możliwość kwestionowania podstawy wymiaru składek zadeklarowanej za osobę współpracującą przy prowadzeniu działalności gospodarczej i Sąd takie stanowisko podzielił. Zdaniem Sądu, organowi rentowemu nie przysługuje uprawnienie do weryfikacji, jaka została dokonana w zaskarżonej decyzji. Wprawdzie w przypadku osób świadczących pracę np. na podstawie umowy o pracę, może dojść do ustalenia niższej podstawy wymiaru składek niż wynagrodzenie ustalone w umowie o pracę i utrwalone orzecznictwo to dopuszcza, lecz taką sytuację należy odróżnić od tej, z jaką mamy do czynienia w rozpatrywanej sprawie. Utrwalone poglądy judykatury dotyczą bowiem sytuacji, w której ocenie w aspekcie art. 58 k.c. nie podlega wprost podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie

społeczne, lecz stanowiąca tę podstawę wysokość umówionego przez strony i wypłaconego wynagrodzenia (przychodu w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Możliwość stwierdzenia sprzeczności z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zamiaru obejścia prawa jest w każdym z takich przypadków odnoszona do umowy stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym, w szczególności dotyczy to umowy o pracę (także umowy cywilnoprawnej), która wywołuje skutki pośrednie w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, kształtuje bowiem stosunek ubezpieczenia społecznego, określa wysokość składki, a w konsekwencji prowadzi do uzyskania odpowiednich świadczeń. (m. in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2005r., II UZP 2/05, OSNP 2005/21/338; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2005r., II UK 16/05, OSNP 2006/11-12/191; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2005r., III UK 89/05, OSNP 2006/11-12/192). W każdym zatem przypadku ocenie pod kątem zgodności z normami prawa cywilnego nie podlega stosunek ubezpieczenia społecznego, lecz wpływający na niego pośrednio stosunek o charakterze cywilnoprawnym lub taki, do którego przepisy prawa cywilnego znajdują zastosowanie z mocy odesłania ustawowego.

W przypadku osób prowadzących działalność gospodarczą bądź osób z nimi współpracujących sytuacja jest jednak nieco inna. Organ rentowy ma możliwość, by dowodzić, iż pomimo wpisu do ewidencji dana osoba faktycznie nie prowadzi działalności, wobec czego nie podlega z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym, a osoba bliska wykonująca pewne czynności faktycznie nie współpracuje w takim rozmiarze, by mogła być uznana za osobę współpracującą, dla której z tego tytułu powstaje obowiązek ubezpieczeń społecznych. Jeżeli jednak ZUS nie dowodzi fikcyjności tytułu, to nie może uchylić się od powinności objęcia osoby prowadzącej pozarolniczą działalność lub osoby współpracującej ubezpieczeniami obowiązkowymi, jak również chorobowym, któremu ten ubezpieczony podlega na zasadzie dobrowolności przez zgłoszenie stosownego wniosku (art. 11 ust. 2 i art. 36 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Nie może również zakwestionować kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność lub dla osoby współpracującej jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach określonych ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych.

Analiza art. 18 w/w ustawy prowadzi do wniosku, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność i osób z nimi współpracujących została określona inaczej niż w przypadku ubezpieczonych, co do których podstawę tę odniesiono do przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 4 pkt 9 i 10) lub kwoty uposażenia, wynagrodzenia bądź innego rodzaju świadczenia. Określenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne ustawodawca pozostawił osobom prowadzącym pozarolniczą działalność, stanowiąc w art. 18 ust. 8 ustawy, że podstawę tę stanowi zadeklarowana kwota, z zastrzeżeniem jej dolnej granicy w wysokości 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. W konsekwencji w przypadku tych ubezpieczonych obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ich wysokość nie są powiązane z osiągniętym faktycznie przychodem, lecz wyłącznie z istnieniem tytułu ubezpieczenia i zadeklarowaną kwotą, niezależnie od tego, czy ubezpieczony osiąga przychody i w jakiej wysokości. W odniesieniu do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego tych osób ustawodawca zastrzegł górną kwotę graniczną podstawy wymiaru składek w wysokości 250% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Inaczej rzecz ujmując, wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe osób prowadzących działalność pozarolniczą oraz osób z nimi współpracujących w przedziale od 60% do 250% przeciętnego wynagrodzenia zależy wyłącznie od deklaracji ubezpieczonego, nie mając żadnego odniesienia do osiąganego przez te osoby przychodu.

Po stronie osoby prowadzącej pozarolniczą działalność oraz osoby współpracującej przy prowadzeniu działalności gospodarczej istnieje zatem uprawnienie do zadeklarowania w granicach zakreślonych ustawą dowolnej kwoty jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Sposób w jaki ta osoba realizuje swoje uprawnienie zależy więc wyłącznie od jej decyzji, a ingerencja w tę sferę jakiegokolwiek innego podmiotu jest niedopuszczalna, chyba że ma wyraźne umocowanie w przepisach. Takiego umocowania z całą pewnością nie można doszukiwać się w przepisach art. 83 ust. 1 i 2 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 oraz w art. 86 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, na co jednoznacznie wskazał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 21 kwietnia 2010r. (II UZP 1/10, OSP 2011/11/118).

Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w powołanej uchwale, do stosunku ubezpieczenia społecznego nie stosuje się również przepisów prawa cywilnego, wobec czego kwestionowanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych zadeklarowanej w granicach przewidzianych ustawą podstawy wymiaru składek z powołaniem się na art. 58 k.c., czy art. 5 k.c., nie jest możliwe. Wysokość świadczeń nie zależy bowiem od uznania organu rentowego. Zakład ma obowiązek wypłacać świadczenia w takiej wysokości, jaka wynika z przepisów ustaw, które nie przewidują możliwości uchylecia się od tej powinności w całości lub w części ze względu na to, że w ocenie organu rentowego jest "nienależnie wysokie", "nieekwiwalentne", bądź że kwota, jaką należy wypłacić, jest "niesłuszna", "niesprawiedliwa", czy "niegodziwa".

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanej uchwały siedmiu sędziów, problem nieekwiwalentności świadczeń uzyskiwanych z Funduszu Ubezpieczeń do wkładu ubezpieczonego w ten Fundusz (opłacanie składek od wyższej podstawy wymiaru tylko przez krótki okres) nie może być zatem rozwiązany przez przypisanie Zakładowi uprawnień do weryfikacji deklarowanej kwoty jako zmierzającej do osiągnięcia "zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego", a w konsekwencji wypłaty zasiłku macierzyńskiego w niższej niż przysługująca zgodnie z ustawą wysokości, albowiem nie ma do tego żadnych podstaw prawnych. Wyposażenie organu ubezpieczeń społecznych w narzędzia umożliwiające kwestionowanie sposobu wykonywania przez ubezpieczonych ich uprawnień tylko z uwagi na "kardynalne wartości i zasady systemu ubezpieczeń społecznych" jest zaś niedopuszczalne. Takich kompetencji ZUS nie da się wyprowadzić w szczególności z zasady równego traktowania ubezpieczonych, wyrażonej w art. 2a ustawy systemowej, ponieważ - po pierwsze: stanowi ona o niedopuszczalności różnicowania sytuacji ubezpieczonych z uwagi na takie negatywne kryteria, które nie występują w sprawie, tj. jak płeć, stan cywilny i stan rodzinny, - po drugie: na jej naruszenie, stosownie do treści ust. 3 art. 2a ustawy, może się powołać ubezpieczony, który uważa, że nie zastosowano wobec niego zasady równego traktowania, a nie organ ubezpieczeń społecznych zmierzający do obniżenia wysokości świadczeń przysługujących z ubezpieczenia chorobowego i wreszcie - po trzecie: poszanowanie zasady równego traktowania polega na przyznaniu osobom należącym do grupy gorzej traktowanej tych samych korzyści, jakie przysługują osobom uprzywilejowanym, a nie na odbieraniu korzyści tym ostatnim.

Uniemożliwić ubezpieczonym uzyskiwanie "instrumentalnie zawyżonych świadczeń krótkoterminowych z ubezpieczenia społecznego" mógłby wyłącznie ustawodawca przez wprowadzenie określonych regulacji, np. polegających na uwzględnianiu podwyższonej kwoty jako podstawy wymiaru świadczeń dopiero po jakimś okresie karencji, czy też umożliwieniu podwyższenia podstawy wymiaru dopóty, dopóki zdarzenie ubezpieczeniowe jest niepewne. Jak długo takich rozwiązań ustawowych nie ma, tak długo organ rentowy nie może uchylić się od obowiązku wypłaty świadczenia w wysokości określonej przepisami, jeżeli determinująca tę wysokość podstawa wymiaru spełnia warunki ustawowe.

Wobec powyższego, w rozpatrywanej sprawie decyzja organu rentowego ustalająca dla A. M. niższą niż zadeklarowana, podstawę wymiaru składek, została wydana sprzecznie z przepisami. Organ rentowy z przyczyn, które zostały szczegółowo wskazane, nie miał podstaw, by takiego ustalenia dokonać sprzecznie z tym, co zostało przez ubezpieczoną zadeklarowane, nawet jeśli podstawa wymiaru składek A. M. była najwyższa, zaś podstawa wymiaru składek M. M. najniższa. Podstawy te w obu przypadkach mieściły się w granicach określonych przez przepisy, a zatem nie mogły zostać zakwestionowane. Podstawą do takiego kwestionowania nie mogły być przywołane wyżej przepisy, a także art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, na który Zakład powołał się w zaskarżonej decyzji. Tenże przepis może być przydatny przy rozstrzygnięciu, czy pomoc przy prowadzeniu działalności gospodarczej mieści się w granicach obowiązków, jakie obciążają małżonków, czy też granicę tę przekracza dając podstawę do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi małżonka współpracującego przy prowadzeniu działalności gospodarczej. W rozważanym przypadku ta kwestia została już jednak rozstrzygnięta przez organ rentowy i nie była przedmiotem sporu, organ rentowy nie zakwestionował bowiem samego tytułu podlegania A. M. ubezpieczeniom społecznym, ale podstawę wymiaru składek. Dla jej ustalenia brzmienie art. 23 k.r.o. nie ma żadnego znaczenia. Z tego przepisu nie można też wywieść uprawnień organu rentowego do obniżenia podstawy wymiaru składek.

W konsekwencji Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyjął, iż miesięczna podstawa wymiaru składek dla odwołującej zgłoszonej do ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy z (...) wynosi: za luty 2015r. – 2.375,40 zł, a od 1 marca 2015r. – 9.897,50 zł.

Jednocześnie Sąd na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokacie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013r., poz. 461 – tekst jedn.) zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz A. M. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Wskazana kwota wynika z brzmienia w/w rozporządzenia obowiązującego od daty 1 sierpnia 2015r., odwołanie wpłynęło bowiem po tej dacie. W związku z tym zastosowanie znajduje § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2015r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokacie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2015r., poz. 1079), który stanowi, że do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji.

ZARZĄDZENIE

(...)